

DONELLVS
ENVCLEATVS,
SIVE
COMMENTARI
HVGONIS DONELLI

de Iure Ciuli in compendium ita redacti , vt verum Nucleum
contineant, iurisque artem, quæ amplio verborum cortice
in illis tecta , apertius exhibeant.

Accesserunt plerisque capitibus NOTATA, quibus seorsim , partim quadam DONELLO omissa supplementar, partim
aliorum, idem cum illo vel diuersum sentiensiua, rationes, paribrenitate excepte, referuntur & expenduntur.

Auctore OSVALDO HILLIGERO Friburgense. Auctore quidem damnato.

Opus in duas partes divisum. Quarum prior XVI. Libris Iuris nostri cognitionem contineat; posterior XII. reliquie
cum obtinenda ratione complectetur. ad expugnacioni

Hec editio ab eisdem omnibus proflata vindicata , & mendos intromeris quibus procedetas facibus, ut iusta Indictio Expositionis
D. BERNARDI DE SANDOHAL ET ROXAS Cardinalem Archiepiscopum Tolentini Hispaniarum Inquisitorum Omnia; perpetuata.

Cum indicibus rerum, verborum & capitulo; tam locorum in iure, tam primis alterisque explicatorum, itaque nouarum interpretationum,
rationum, vulgate locutionis Tribusque Iuris vindicationum, postea Notaria instrumento, perfecta & accurata.

Conformis expositio de 1707. - O. B. Fan. de Blaeff

ANTVERPIÆ,

Apud PETRVM BELLERV M.

M. DC. XLII.

LECTORI CANDIDO S.

M A N S V S longi itineris viam meliorem , spatijs multis consecatis , sisto gradum , nec , te infalutato , Lector candide , pedem profero . Non tam ut mori receptissimo paream , quam quia plura suppetunt , de quibus te moueri ex re mea , exque vnu tuo videtur . Quae quam potero paucis , ac velut in procinctu , reliquo itineri , quod brevius , sed salebrosius superandrum restat , me parans expediam . Et vnde mihi occasio suscepitæ viæ , quosque tramites ambulanerim aperiam . Ex quo Sophiae , amoeniorumque Musarum hortis perlustratis , vastum Iuris Oceanum ingressus fui , vt rectum in eo cursum tenerem , neve temere hinc inde vagando ratem frangerem cauere volui . Ne multis , à Valentino Gulielmo Forstero Iurisconsulto , atque in Academia Vitebergensi Iuris nunc Antecessore , (cuius auspicijs prima me Themidi stipendia militasse profiteor , neque piguit) libros D O N E L L I , quos Commentarios de Iure ciuili inscripsit , auctiebam . Quos & dum manibus versarer assiduis , D O N E L L U M plus reliquis , quos ante illum Iuris ciuiliis in artis formam redigendi cura exercuit , præstitisse statuebam . Experiebar tamen nimia prolixitate eos libros laborare , methodumque quasi demersam latere molestum accidebat . Exoptabam aliquem offerri , qui illis in Compendium redigendis operam nauaret ; qui que , præcisissimis , & amputatis verborum innolucris , id solum exhiberet , quod ipsam rem , & causam contineret . Verum dum illum exspectare serum fortè putarem , mihi ipsi in eo vires ingenij periclitari libuit . Meorum causâ studiorum , atque in mei vnius vsum priuatum , nullo quandocumque publicandi animo . Hinc rem aggressus admodum iuuenis , & nouitius Iuris tyro , quæ D O N E L V S proposuit paucis , & simplicissime concipiebam . Ex rebus equidem pauca , quæ alicuius momenti putabam , omittebam ; rationum autem , quibus vel suam firmat lentitiam , vel aliorum aduersam infirmat , potiores , quæ tunc videbantur , per medium (vt cum Logicis loquar) terminum excerptebam . Sæpiculé tamen legum expositionum , ac conciliationum summas in corpore Iuris editionis Gothofredi ad ipsos textus adsignabam , inque illo meo Compendio eò memet referebam . Omnia illa , quæ excerpterant , nec quinquaginta quaterniones multum excedebarunt , ampliori licet cuiusvis paginae oratione relictâ . Totidem verò mundæ , & vacuae chartæ paginas interscerebam , & adiungebam . Absolutoque Compendio , ordine familiariori mihi reddito , quæ , dum alias peruvulerem Auctores , legendò arridebant , cursim excerpta quasi per Indicem colligebam . Et vel verbo vno , aut altero quinam de ea te agerent , notabam ; vel , sed rariis quid statuerent , an in diuersam à D O N E L L O abirent , quibus mouerentur , simul ac signabam . Hæc aliquando , dum me inuiseret , vir clarissimus , & consultissimus Ioannes Suevius Iuris vtriusque Doctor , & in Salana Pandectarum Professor , mihique tum multis nominibus , tum quod publico ritu Doctrinæ ornamentis suâ manu me decorauit , colendus in Museo meo deprehendit . Sciscitatus est ecquidnam illis chartis , quas in manus lumenbat , comprehensum haberem . Aperiui rem , celare non poteram , rationem instituti mei , atque in quem vsum consecuisse , exposui . Petij , vt ad diem vnum atque alterum commodarem , & inspiciendo , ac enoluendi facerem potestatem . Concessi haud grauare . Negare si consultius , ast durum erat , & dedecens . Abstulit itaque , penes se aliquot dies retinuit , peruvluit , legit . Hortari me dehinc ceperit , vt curarem , quo typis exscripta , quæ ita collegaram , publici iuris & usus fierent . Ea re à legum inaugurata iuuentute solidam gratiam me initurum dictabat . Esse D O N E L L I Commentarios , & prolixitate sua onerosos , ac mole sua à lectione plures , pretij quoque magnitudine ab emptione tenuiores abstrahere . Densâ quasi nube velatam haberi eximiam methodum , quæ sic in lucem educeretur . Maximè si quæ dispositionem continerent , vti maiusculis in manuscripto ita literis exarata viderat , peculiaribus typis excuderentur . Ita pretij modicitate commotos Iuris studiosos ad emptionem , breuitate compendiosa , & perspicua ad lectionem magis accessuros . Monebat insuper , vt quæ ex alijs adnotata viderat , (pauca admodum erant p̄q illis , quæ nunc in Notatis relataj adderem , & cuiusvis Capitis fini subijcerem . Resti ego obtendens meo illa vnius , non aliorum accommodata esse captui . Nec (quod res erat) id consilium mentem meam vñquam subijisse , vt lucem aliquando publicam adspicerent . Informem , ac præcocien factum domini , & in obscuro natum infirmorem esse , quam ut in apticum prodire posset . Quod si omnino deberet lambendo prius efformandum , lito exquisitiōri singula exaltanda . Denud peruvluedos fore , & studiosius , D O N E L L I Commentarios , multumque laboris de integro subeundum . Curandum , ne quid penitus in rebus , vel rationibus , quarum in isto Compendio

DONELLI ENVCLEATI LIBER PRIMVS.

CAPUT PRIMVM.

Ordo Pandectarum taxatyr.

VN T qui ordinem à Pandect. compositotibus letuatum; in iure tradendo, accommodatissimum opinantur, siam doctissimi virtus, qui validè erant. Quamvis enim rebus ipsis nihil perstet: earum tamen collatione nihil peruersius.

I U R I S C I V I L I S
D U A E P A R T E T; altera natura prior in cognitione iuris nostri cōsiliit, altera in obtinendi ratione. Qualibet seorsim exponenda. Aut quenam esum, natura diuinctorum, confusio & preposteritas? Certe de iurisdict. ac preparatijs iudiciorum tractatur, antequam ius nostrum, in iudicio obtinendum, exponatur.

I N S I N G U L A R V M A U T E M P A R T I V M E X P L I C A T I O N E grauius erratum est: tum in generali titulorum dispositione, non in legum speciali. **E T Q V O A D P R I O R E M P A R T E M**, cur in iure personar. vita, incolumentis, libertas, existimatio nusquam ex professo explicitari. Minutus status servitute. De ea igitur & iure dominico, deque manumissioni, libertinorum & patrocinio ab initio agendum fuit: iam vero toto hoc ius in sexta demum parte attingitur. Minutus & patra potestate, de qua quidem & eius causis initio & suo loco agitur; totum tamen ins (id est effectus) potestatis praetermisum. Minutus non nihil tutelis, quo cui propriarum materie, in quarta parte, subiiciantur, ratio ea redditur. quod ex impetu oculi libeti in potestatem tutorum veniant. Quā vero id est tutelle curae quis subdit, quia filius & non quis impubes aut minor. **I N I U R E H E R V M** QV O A D R E S D I V I N A S ET P U B L I C A S, cur tituli, ne quid in loco facto: ne quid in loco publico &c. Demoratio inderendo, &c. disiunctis locis pōbi, iusto ordine titulo de rer. diu. subiiciendi.

QV O A D P R I V A T A S IN R E B U S N O S T R I S dominium, possellio, eti usus & fructus, alienandi potestas, coniunctum tradenda, disiunctum exponuntur. **I N A L I E N I S** iura nostra sunt emphyticas, ius superficiatum, bona fidei possellio, servitutes, pignora. De ceteris quidem, (præterquam de pignoribus, de quibus prepostere in parte quarta,) coniunctum agitur in parte secunda; sed antequam, quid si nostrum, vel alienum, tradetur, cum sit de acq. dom. longo sequatur intervallo. Et nec acquisitionis modi iusta ratione traditi, & tota successione, materia, qua maxime ad acquisitionem spectat, a reliquis acquirendi modis sciuncta est. **QV O A D**

OBLIGATIONES prius quid debentur, ostenduntur, quam quid nostrum sit. Deinde generalis oblig. & act. tit. specialibus longè postponitur. De quali contract. prius, quam de proprijs agitur. Et de reg. gest. in part. 1. tit. fin. regund. Fam. ercise. com. diu. part. 2. de tutelis part. 5. de furtis, &c. Injurijs in part. 7. de L. Aquil. part. 2. ut *nauta camp. stab. p. 1.* *Eadem *ābie. I N 1. P A R T E I V R I S D E C* eius quod cuiusque est *O B T I N E N D I R A T I O N E*. Exemplum in tit. de in ius voc. litiis contest. probatur. re iud. appell. Quid materia hac continua, ac conunctoris: quid titulis disiectis & disiunctis: **P A R T I C U L A R E M I R A V M** cuiusque tituli **C O L L O C A T I O N E M** si examines, aperior & de qua magis conuenit & perturbatio, Fragmenta istorum, ut legentibus occurreret, infarta e. Taceo & quod multa ad hunc sit. pertinencia disiectis dispersis incis delitescunt e. Hę rationes urgentes: car in iure f illustrando & in arte redigendo ab ord. Dig. sine is compositorum proprius sit, sive Edicti perpetui & regedendum, aliaque conueniens methodus sectanda sit: nec nos invenire debet censura Aristarchorum, h̄ in mūtē banc compositionem commendantiam; nec hac ratione iniuria sit iuri *Justicino*, vel id minoris idē estimatur; sed in lucem magis educitur. A i principiis estancios iuri: à peritis redacta docenda ratio: vid. *Cic. in Brute*. Res quidem hac nullis tentata & nulli successit. Alios exacta costruendae artis cogitatio, alios otium defecit; id tamen nos non deterret, sed incitat magis & caſtiguleret.

N O T A T A.

* Cuiac in part. D. mand. cō in cōmenc. ad tit. D. de a exēsi sit. COMITI subscr. leſt. II. dicitur: nos mellorē viam & methodem querendā es., q̄x in Iust. primi generaliter designata, & deinde effusus in Pand. didicisla atque expedita. † *Gloss. Magi. 36. 3. de legat. p. 116. & Giphon. in Ossōnum. &c. b Hono in prefat. lib. 1. obſeru. Nobis frustra b quendam ex libris veterum iurisperitorum aīcū consula, disiecta, judicata. vt hoc sūs liberos Tribou. *ad iuris de rebus. erdin. Milti nec matentes, nec methodus in his elementaris libellis (lasti. incellit) neque in aliis collectorum operis placet. Vule. in prolog. de jūd. iur. pag. 43. in arte quidem esse redacta iuri: cui praecopta, sed non fatale auxilioid. † Ang. Maeriac. lib. 1. de via Iusti cap. 27. omnes ferē operarios existimare ius nō sicut compositione sine cōdico, excepto Cuiacio: qui tamen ipse, inquit, potius titularum viuunt generis seriem, quam singularium partium ordinari iacutus est. Add. Norm. ad 1. 12. d. 1. & 1. Maret. in prefat. remaneat. dr. 1. 1. & 1. iuris libell. de foliat. &c. & Quid titulum non posse comprehendere coniunctam precedent. facetus Zal. in parat. ad. 11. nr. 1. d. Duar. ad iuriscript. Par. d. cap. 1. Genera ipsa nos male notatis lasti. sed sub fine. tit. thaploidiam quendam esse arte carentem. & in opif. de rati. doct. iur. Tamei de uti collatione inquit, neminem iure conquisiti posse astabor: namen res ipsa loquitur: Tribouianum in tractando cuiusque sit, argumento nullam methodi rationem habuisse. Iacob. Maret. 1. opera 16. in speciali in multis decipitum Tribou. in generali autem titul. coniunctione summarum illius induxitiam fuisse. † Joh. Reidan. in**